

ЖАРКО БОШЊАКОВИЋ
(Нови Сад)

ТРЕЋЕ ЛИЦЕ МНОЖИНЕ ПРЕЗЕНТА У ГОВОРИМА СМЕДЕРЕВСКОГ ПОДУНАВЉА И ДЕЛА ЈАСЕНИЦЕ

У раду се констатује да се у свих осам Белићевих глаголских врста јавља наставак -у и ређе -ду. Уз њих се у VI врсти јављају и наставци -ају, -еју и -ау, а у VII и -е, унет из књижевног језика. Овим инвентаром и дистрибуцијом наставака говори испитиване зоне везују се за оне у југоисточном Банату, у већем делу Шумадије и на јужним прилазима Београду.

Кључне речи: 3. л. мн. презента, смедеревско-вршачки дијалекат.

Због различитих континуаната старословенских наставака и аналошких уопштавања, треће лице множине презента постало је незаобилазна тема свих наших дијалектолошких монографија или посебних студија посвећених том проблему¹. Поједини аутори² утврдили су и ареал наставака у трећем лицу множине презента у штокавским говорима.

Ми бисмо у овом раду желели да утврдимо инвентар и дистрибуцију наставака трећег лица множине презента у говорима Смедеревског Подунавља и дела Јасенице, као и њихов однос према суседним говорима.

Грађу ћемо изложити према типу и фреквенцији наставака и Белићевим глаголским врстама.

---

¹ Иван Поповић, *Треће лице множине презента у војвођанским говорима*, Зборник Матице српске, Серија друштвених наука, Нови Сад, 1952, књ. 4, 114-128. Асим Пецо, *Треће лице множине презента глагола шийа: носийи, вољийи и држаийи у говорима штокавског нарјечја*, Српски дијалектолошки зборник XLI, Београд, 1995, 491-520 (са списком извора — литературе из које је узета грађа). Александар Албин, *Треће лице множине у делима војвођанских јисаца (1748-1810)*, Зборник за филологију и лингвистику XIII/1, Нови Сад, 1970, 135-150.

² Асим Пецо, Нав. дело и Слободан Реметић, *Говори централне Шумадије*. Српски дијалектолошки зборник, XXXI, Београд, 1985, 301-315.

У првих пет глаголских врста јавља се наставак -у и спорадично -ду:

1. *вр̑шӯ* Кр, *вр̑шу* У, *вӯку* Ск, *вӯчӯ* Кр Лу Ос Ск, *вӯчу* Гр Лг У, *до-вӯчу* Гр У, *до̑һу* ВО Гр ДД Кр М Мх Ос Ск Т У, *дон̑су* ВО ДД Кр Лг Мх Т У, *донесӯ* Кр, *завӯчу* Ос Ск У, *идӯ* Би Гр ДД Кр Мх Ос Ск У, *й̑ду* ВО Гр Кр Лг Лу М Мх Ос, *й̑ду* Са, *из̑һу* Во Мх, *изведӯ* Ск, *изй̑һу* ДД Ос, *исй̑ечӯ* ВО, *исй̑лейӯ* Гр, *ј̑еду* ВО Гр Кр Мх Са У, *ј̑едӯ* Кр Лу Са Т, *ј̑еду* Кр Мх Ос Ск Т, *кр̑адӯ* Ос, *кр̑аду* Са, *м̑џу* Ск, *мӯзӯ* Ос Ск, *мӯзу* ВО, *навӯчӯ* Лу, *на̑һу* ДД Мх Т У, *най̑һу* ДД М У, *най̑һу* ВО, *нај̑еду* Кр, *нај̑едӯ* се Т, *нас̑ечу* Ос, *обӯкӯ* Ск, *обӯчӯ* Ос Ск У, *обӯчу* Ос У, *ов̑р̑шӯ* Гр Лу, *ов̑р̑шу* У, *одведӯ* Мх, *одн̑су* Мх Ос Т, *ос̑ечу* У, *оц̑ечӯ* Ос, *й̑асӯ* Гр, *й̑ечӯ* Би Лу Ос У, *й̑лейӯ* Кр, *й̑оведӯ* Ос, *й̑овӯчӯ* Лу, *й̑ој̑еду* Би Кр, *й̑окр̑аду* Кр, *й̑окр̑адӯ* Ос, *й̑ор̑ас̑й̑ӯ* Го, *й̑ор̑ас̑й̑ӯ* Мх, *й̑ор̑ас̑й̑у* Го У, *й̑р̑едӯ* Кр Т, *й̑редӯзму* Т, *й̑р̑о̑һу* Го Лу М Ск, *й̑рон̑су* Мх, *развӯку* Кр, *разлежӯ* се Ск, *р̑ас̑й̑ӯ* ВО, *р̑ас̑й̑у* У, *сас̑ечӯ* Ос, *свӯчӯ* Кр, *с̑ечӯ* ДД Кр Ос Ск, *с̑ечу* Т У, *с̑й̑асу* Лг, *с̑й̑ров̑еду* Кр, *ш̑р̑есӯ* Лг, *у̑һу* ВО У, *у̑зму* ДД Лг Мх Т, *у̑зну* ВО Т, *у̑зу* У, *укр̑адӯ* Кр Т, *укр̑аду* Кр;

бод̑едӯ Са, *забод̑еду* Ос, *вӯчеду* У, *довед̑еду* У, *до̑һеду* Лу У, *ид̑едӯ* Го Лу ДД, *ид̑еду* Ос Мх У, *й̑д̑еду* Кр У, *ј̑ед̑еду* У, *м̑џеду* Ос, *на̑һеду* У, *одвед̑еду* Мх, *однес̑едӯ* Мх, *однес̑еду* У, *й̑еч̑едӯ* Мх Ос Ск Т, *й̑еч̑еду* Кр Ск У, *й̑лей̑еду* Са, *й̑р̑о̑һеду* Би, *снес̑едӯ* Са, *у̑з̑меду* У, *у̑й̑еч̑еду* Мх;

2. *ба̑ју* Го Мх, *б̑еру* Би У, *ж̑д̑еру* У, *закач̑й̑ну* Мх, *за̑ру* Го, *зовӯ* Би Кр, *наб̑еру* У, *од̑еру* Лу, *о̑й̑еру* Го Ск, *о̑ру* Го ДД Лу Мх Ос Т, *й̑е̑ну* се ВО ДД, *й̑еру* М Мх Ос, *й̑озовӯ* Т, *й̑рос̑й̑й̑ру* Мх Ск У, *р̑вӯ* се У, *с̑е̑ју* Кр Мх Т, *с̑еру* ДД М, *сме̑ју* се ДД М, *сме̑ју* се Гр ДД У, *с̑й̑а̑ју* Лг, *ш̑р̑а̑-ју* Мх, *угр̑е̑ју* Го, *ум̑й̑ру* М Мх;

зов̑едӯ Кр Лу М Са Ск, *зов̑еду* Гр Кр Мх Ос Ск У, *с̑е̑једу* У, *ш̑ка̑-ду* У;

3. *б̑оц̑ну* ВО, *вр̑ну* Мх Т, *д̑ад̑ну* Кр, *д̑й̑гну* се ДД Кр, *изг̑й̑ну* Ос, *клек̑ну* У, *кр̑ену* се ДД, *л̑у̑й̑ну* Лу, *м̑ей̑у* Го Кр Лг Мх Са Т У, *нагр̑ну* Лг, *о̑йс̑й̑а̑ну* Кр, *о̑й̑й̑д̑ну* Ос Са Т, *о̑й̑й̑д̑ну* Кр, *да о̑й̑й̑д̑ну* Мх, *о̑й̑й̑ду* ДД, *о̑й̑р̑ену* Мх, *й̑од̑й̑гну* Лг, *й̑ос̑й̑й̑гну* У, *й̑од̑чну* ВО У, *й̑р̑ит̑й̑с̑ну* У, *с̑ед̑ну* Кр Лг У, *ск̑й̑ну* Мх, *ср̑ей̑ну* Т, *с̑й̑а̑ну* Мх, *с̑й̑й̑гну* Би ВО Го Мх, *у̑й̑р̑ег̑ну* ВО;

кун̑едӯ Са;

4. *б̑й̑у* се Гр ДД, *б̑й̑у* Мх, *бомб̑ар̑дују* ВО, *вез̑ују* Би Гр Кр У, *глад̑ују* ВО, *д̑а̑ју* М, *д̑а̑ју* ВО, *д̑а̑ју* ВО ДД Мх Т, *дар̑ују* се Мх, *д̑об̑ију* Лу, *зар̑а̑й̑ују* Би, *ку̑й̑ују* Го Кр Мх Т, *на̑бију* се ВО, *на̑й̑ију* Кр, *наре̑һују* се Ск, *насел̑а̑ју* се Гр, *но̑ћ̑ива̑ју* Гр, *о̑д̑бију* Т, *о̑й̑ас̑ују* ДД, *о̑й̑ис̑ују* Лу, *ор̑ган̑из̑ују* Гр, *ос̑н̑ују* Т, *о̑ш̑ру̑ју* ВО, *й̑а̑кују* У, *й̑й̑у* ВО Го Лг М Мх Ск

Т У, *идбију* ВО ДД Кр, *иознају* У, *идкрију* Го Ос У, *идлиу* Ск, *идицију* Кр, *иоишишију* Ск, *иресвукју* Кр, *не иризнају* ДД, *ипродају* Го ДД, *ипродају* ДД Мх, *ипродавају* Т, *(и)цију* Го, *радују се* Ос Т, *рашуу* Ос, *сакрију се* Ск, *сакрију се* М, *силуу* Т, *иргју* Лг, *ирју* Мх, *убију* Би ВО ДД Лг Лу Ос Т У, *убиу* Ос Са, *каш се удају* Гр, *да се умиљају* Ск, *чују* ДД Лг;

ийједу У;

5. *арлаучу* М, *вѣжу* Го Кр, *вичу* Го М Мх Ск Т У, *врћу се* Ос, *дйшу* Кр, *дркћу* М, *закѣжу* Кр, *закѣлу* Лу, *зайѣжу* М, *избрйшу* Лг, *јаучу* ДД, *кажу* Го ДД Кр М Мх, *кайарйшу* У, *кѣлу* ВО Го Лг Лу, *конценйрйшу се* Гр, *крѣшу* Т, *мѣлу* ДД, *мерйшу* Мх, *мешенйшу* Мх, *мѣшу* Го ДД Кр М Мх Ос Т, *мирйшу* У, *налѣжу* Би Гр Кр, *намѣжу* Ск, *насрћу* Т, *окажу* Ос, *окрѣшу* ВО, *оидшу* Ск, *ойерйшу* Кр, *ошѣжу* Кр Ос, *ийјучу* ДД, *илѣчу* Гр М Мх, *иодйжу* Го, *иокѣлу* ДД, *иомѣжу се* Кр, *иомѣшу* ВО, *иреврћу* У, *ирекѣжу* Лг, *ирескачу* Лг, *самѣлу* ДД, *сйшу* ВО Ос, *скачу* ДД, *скићу* Са, *сийжу* Ос, *узјашу* Мх, *цичѣ* ДД, *шѣлу* ВО;

вѣжеду Лу, *жњѣду* Кр Мх, *кажеду* Мх, *мѣнеду* У, *ипремѣнеду* Лу, *иожњѣду* Кр Лу.

6. Глаголи шесте Белићеве врсте имају у 3. л. мн. презента неколико типова наставака *-ају*, *-еју*, *-ау*, *-у*, *-аду*, *-еду*:

бацају Го, *бацају* Кр, *бйрају* Т, *бријају се* Ск, *вайају* ВО, *венчају се* Мх У, *вечѣрају* Кр, *врѣћају* Мх, *глѣдају* Мх Т, *гомиљају* ВО, *дају* Мх ДД У, *дйрају* Мх, *дозвољају* Мх, *дочѣкају* ВО, *закѣају* Т, *заливају* Го, *зайрйају* Кр, *зайрйају* Т, *знају* Го Гр Мх, *играју* Ск, *имају* ВО Кр Мх, *имају* Го Гр ДД Ск Т, *исцѣају се* Ск, *кояју* Ск, *кѣвају* Го Мх, *кѣкају* Го Ос Ск, *кѣају се* Ос, *мѣњају* Мх, *мѣрају* Ос, *мѣвају* Гр, *найѣдају* Т, *найѣрају* ВО, *нѣмају* ВО Мх, *осигурѣју* Т, *ошѣрају* Т, *иѣдају* Би ВО, *иѣвају* Го Кр Мх Ск, *ийшѣају* Го Кр, *ийшѣају* ДД, *иобацају* У, *иодливају* Го, *иознају* У, *иокривају* Мх, *иокушавају* Мх, *иорасйурају* Кр, *иослѣшају* Кр, *иочарају се* Гр, *ипрузймају* ДД, *ипричају* Ос Мх Ск, *ипричају* Кр Ос, *ипробају* Мх, *ипробйрају* Го, *нек иродају* Гр, *ипрокѣвају* Т, *ипрскају* Гр, *иѣцају* Кр Мх Ос Ск У, *расйиварају* Мх, *савијају* Мх, *свйрају* Мх, *сйају* Го, *сйсају* Т, *слѣшају* Ос, *сйвају* ВО, *сйустѣају* Кр, *сйѣљају* Мх, *шѣрају* Кр Ос, *убијају* М, *узймају* ДД, *ујѣдају* Ск, *чѣкају* Ос Ск, *ѣакају* (говоре) Гр, *ѣрају* Ск;

разумѣју ДД, *смѣју* У, *умѣју* У;

бријау се Ск, *не ваљау* М, *вайау* Т, *врѣжау* ДД, *глѣдау* Гр, *грабуљау* Мх, *гѣрау* Мх Т, *гѣркау* Лг, *дйрау* Кр, *добйјау* ДД, *закѣау* Лг Са, *заливау* М, *не знау* ДД, *играу* Би Кр Ос Ск Т У, *играу* ВО Мх, *имау* ДД Кр Лу М Ос Са, *исйраћау* Са, *кояу* Ос Са У, *кошкарѣу* Гр,

кòшкау Лг, лúйау Кр, мешиљау се Ос, навáйшау Т, нашáрау М, нѣмáу М, нѣмау Ос Ск, нѣмау Лг, обријау Лг, одбројавау ДД, одржавау Кр, осигурау У, ошѣрау ДД Лг Т, иѣвау Кр Мх Са, иййау Лг, иййшау Ск, иорѣћау Ос, ирѣбирау Лг, ирйчау ДД Ос Т, ирскáу Са, иуцау М, разговáрау М, разговáрау Мх, расшурáу Са, рачунáу ДД, рвау се Ос, рййáу М, свйрау ДД М Са Т, свйрау ДД, сијау се У, сйáвау М, сйáвау Лг, сйáдау Мх, сйрѣмáу Са, сйрѣмау Гр Лу, сйрѣљау Лг, шѣрау ДД Кр, шркау се Мх, узймау Лг, укйњау Кр, целйвау Лг, цѣйáу се Ос, цѣйáу се Ос, чувау ДД Ск, чáрау Ос, шйшáу се Ск, шйшау се У;

бѣгу У, не ваљу Лу, вáшу Лг, вечѣру Лг, глѣду ДД Мх Ос У, глѣдѣу Кр, гусшйру У, не дйру Лг, дозвољаву Т, дошѣру Ск, жýљу Кр, залйвѣу Са, зйдѣу Гр, нѣ зну Мх, избегавѣу Кр, извињавѣу се ДД, измѣшѣу Ос, имѣу Т, исйййшу се У, исйййшу се У, исйрáћу Кр, исйрскѣу Го, исйуцу Мх, кљѣцу Ос, кòйу Кр, кѣцу Ос, мору Ск, назйву У, намору Мх, нарѣћу У, нѣму Кр Ск У, нѣмѣу ДД, нѣму ВО, ноћйву Гр, осѣћу У, иѣву Кр Ос, иййшѣу ДД Мх, иййшу У, иогáћу У, иочѣку Са, ирйчѣу ДД Ос Т, ирйчу Лу Са У, ирйчу Лг, разговáру ДД М Мх, разговáру ДД Лг У, рѣћу се У, рѣчу Мх, свйрѣу М, сѣћу се Лг, скиду Лг, слѣшу ДД, смáшу Би, смѣшйшу ДД, сйáву ДД У, сйáву ВО, сйрѣму Мх, сйшйћу Лг, шѣру Би Лг, шрѣбу Лу, шрљу У, убййѣу М, угáћу У, удадѣу ВО, узйму Лг, ужйву У, усйáву У, шáру У, шáру У; ддйру ВО, одйру се Ос;

бѣгаду У, бријаду У, дáдѣу Лг Мх Ос Ск Т, не дáдѣу Ос, дáду Ск Т У, не дáду Мх, залйваду Лу, зайрйáду У, знáдѣу Лу М Ск, знаду Кр Лг Мх У, нѣ знаду Лу, ймаду Гр У, исйрѣсаду Лу, кòйаду У, кѣкаду У, лúйаду Лу, мѣшаду Лу, муљадѣу Т, нѣмаду Лу У, осѣћаду Лу, иѣваду Лу У, иодразумѣваду Лу, ирйчаду У, иуцаду У, разговáраду Лу, ранаду (равнају) Лу, рачунаду У, руковећаду У, сйграду У, сйрѣмаду Лу, сйшáваду У, шѣраду Лу, удадѣу Мх, удаду У, удебљаду се Мх, ушйшáдѣу Мх, фрáкаду У, чѣкаду У;

не смѣду Лг У, умѣду ДД У.

7. У седмој глаголској врсти убедљиво доминира наставак -у. Спорадично се јављају наставци -ду и из књижевног језика -е:

бáру Кр, бáцу ВО, бáцу ВО Мх У, бѣлу се Ск, блáжу М, блáшу Мх, болѣу Го Ск Т, бòлу М, борáву Го Кр М, борѣу се ДД, брáну се ВО, брáну Т, бѣшу Лг Ос У, вáду Го Кр У, вáжѣу М, вѣру Мх, веселѣу се Мх Ос, вйду ВО ДД М Ос Т У, вйсу Ос, вòду Го Лу У, вòзу Мх, вòлу Би Кр М Ос Са Ск, врáшу Ск Т, гáзу ВО, гáју Ос, гојѣу се Лу, галáму Кр, говòру Мх Ос Ск У, гòну Гр, горѣу ВО Лг, грáбу се ДД, грáду Ос, грѣшу ДД Мх, дѣлу се Мх, довòду Ск, договòру Гр, долáзу Гр Кр Ос У, донòсу Лг У, жѣну се У, жйвѣу Гр ДД Кр Ос Т, завѣру се Ос, зарѣлу се У, задовòљу се У, задѣжу Лг, закáчу ДД, залòжу Лу, зарáшу Лу, за-

свѣју Ос, зашвѣру Кр М Ск У, зашійийиу Би, зашійийиу Т, збѣцу ВО, згѣлу Лу, извѣду Кр, извлѣчу У, извѣду се Са Ск, изгорѣ Ск, изгѣлу се Ск, излѣзу У, измѣстиу Кр, исѣлу се У, исирѣиу Лг, јѣву се Т, калѣму Ос, кѣсу Го ДД Ос Ск Т У, кѣиу Кр Лг Мх У, кѣиу се М, кѣиу ДД М Мх Ос У, лешѣ Ос Т, лешкарѣу Кр, ложѣ Ос У, лѣжу ВО, љѣбу Ск, љѣиу се Го; мѣсу Лу, мѣслу Мх, мѣлу се Т У, мѣчу Кр Ос, наилѣзу Кр, најѣру У, накѣиу Го, накѣиу Кр, налѣзу Би, налѣжу ВО, наљѣиу ДД, намнѣжу се Т, најрѣву ВО Кр Ос У, најрѣиу Мх, најѣну ДД, наранѣу ВО У, нѣсу Го Гр ДД Кр Лг Лу М Мх Ос Са Ск У, нѣду Го, обѣсу У, обѣру Би ДД, обѣцу Лг, обѣранѣу Лг, одвѣду се Го, одрѣду Т, одрѣшу У, окаѣду Лг, окаѣчу Кр, ойрѣсу Би, осѣиу Ос У, ослобѣду ДД, осѣѣву Лг У, осѣду Лг У, ошвѣру ВО Кр, очѣстиу Т, ѣѣзу Лг, ѣѣлу М Ос, ѣѣиу Т, ѣѣиу Са, ѣѣјанчу Лу, ѣѣиу ДД, ѣѣзу се М, ѣѣиу Т, ѣѣвѣ Ск, ѣѣвѣду Лу, ѣѣвамѣиу се М, ѣѣгѣду Кр У, ѣѣгрѣшу Лу М, ѣѣдѣлу Го У, ѣѣкрѣшу ДД, ѣѣкѣиу Лг Лу, ѣѣлѣзу Кр, ѣѣилѣшу се ВО, ѣѣирѣву У, ѣѣѣстиу Ос, ѣѣѣиу У, ѣѣрасѣѣру се Ос Са, ѣѣстиу Кр, ѣѣшрѣву Мх, ѣѣшрѣиу ДД, ѣѣшсѣиу Кр, ѣѣцрѣну Ск, ѣѣчѣстиу Мх Ск, ѣѣрѣву ВО Го ДД Кр М Мх Ос Са Ск У, ѣѣрѣиу Мх, ѣѣребѣцу Лг, ѣѣресѣду Т, ѣѣреѣду Го, ѣѣривлѣчу Ск, ѣѣрѣму ВО Кр Лг Мх, ѣѣролѣзу Гр, ѣѣшѣиу ДД Кр Мх Т, ѣѣшѣу М Мх, рѣду Би ВО Гр Кр М Мх Ос Са Ск Т У, рѣлу Кр, рѣну се Лу, расѣѣру Кр, рѣшу Лу Мх, рѣиу Лг, рѣду У, сѣду Т, сарѣну Лг М Мх У, свлѣчу Лг, сѣдѣ Би ДД У, сѣлу се Мх, сѣјѣу се У, скѣиу се Кр Лг Ос У, слѣву Мх Ос Т, слѣму У, слѣжу се Лг, слѣжу Гр Лу, снѣму Кр, сорѣѣчу се Т, сирѣму Лг У, сѣшѣиу Кр, сѣѣву Кр Мх, сѣѣдѣ се Ск, сѣду ДД, шѣкмичу се Ос, шѣлу се ВО, шѣѣу се ДД, шрѣжу ДД Лг Лу М Ск Т, шрѣѣчу Мх, шрѣлу Ос, шѣжу ВО ДД Лу, увѣиу ДД Кр Мх Ос, увѣиу се Мх Ск, увѣиу Лу, угмѣлу се Ос, угѣду Кр Ос У, удѣру ВО Лг, улѣзу ВО, умѣсу Кр, уѣѣлу У, уѣѣстиу ВО, урѣду ДД, урѣну Са, урѣду Мх, усѣјѣ Го, уѣрѣѣчу Лу, ѣчу У, чѣду се Ос, шѣлу Т, шѣиѣиу Гр;

вѣзе ВО, жѣле Мх, зарѣде Гр, исѣлѣше У, мрсе Мх, нѣсе Кр У, ѣлѣше У, ѣребѣце Лу Т, ѣѣше Гр, рѣде ВО Кр Мх Т, расѣѣре ВО, сѣде Мх, скѣиу Би ВО, шѣгле Го, шѣвѣре Ск, укрѣше ВО, умѣсе Т, усѣиу-ѣе ВО, цѣне ВО;

бѣциду Мх, болѣдѣ Ск, болѣду У, вѣлиду У, извлѣциду Лу, комѣриду У, крѣциду У, кѣциду Мх У, мѣциду У, нѣциду Би Мх У, ойрѣвиду У, ѣкѣциду У, ѣолѣциду Би, ѣшрѣвиду Мх, ѣрѣвиду У, ѣровѣлиду У, рѣдиду Лу, сѣдидѣ Ск, сѣдидѣ У, шѣидѣ У, шрѣлиду У, учидѣ Ск.

8. У осмој глаголској врсти изостаје наставак -е а доминира -у уз спорадично јављање -ду:

blējŭ Са, *bléjy* У, *bojŭ se* Ск, *vrīshŭ* Мх, *држŭ* ДД Лг Лу, *звѣчŭ* Мх, *лежŭ* ДД, *ийшŭ* ДД Лу, *рѣжŭ* Мх, *сѣојŭ* Кр Лг Лу Мх Ск, *сѣдју* ДД, *цѣчŭ* ДД;

засѣйду Са, *сѣојѣду* У.

Шаренило наставачких морфема налазимо и код помоћног глагола *хѣйѣи*:

ѣа дѣ да кѣљу ВО, *ѣакѣ дни дѣ* М, *дѣ дни да м удаду* У; *днѣ нѣѣ да найѣу* ВО, *нѣѣ днѣ* М, *дни нѣѣ* Кр, *сѣд дни нѣѣ* Ос; *мѣн ѣ да найѣшѣу* Мх, *дни днда шѣѣ ѣ да рѣду* Т, *ѣа, днда, шѣѣ ѣ да рѣду* Т;

Маѣари дѣу д ѣду Лг, *како дни дѣу* Ск; *али у јарам нѣѣу* ВО, *а баксѣу нѣѣу* Лг, *овѣ дѣѣшѣ шѣѣ нѣѣу сас нѣма* Ос;

нѣѣѣу Ос; *дни нѣѣѣу сѣра* М, *нѣѣѣу* Ос;

дѣѣду дни д ѣѣу У; *нѣѣѣду овѣ нѣшѣ* Кр; *јел ѣѣду д ѣѣу* Кр.

На основу изнесене грађе можемо констатовати да се наставци *-у* и *-ду* јављају у свим глаголским врстама. У првих пет врста наставак *-у* је континуант старословенског *-ѣтѣ/-ѣтѣ*, а у осталим је добијен аналошким путем. У VII и VIII врсти он изразито доминира. Наставак *-е* изостаје у VIII, а јавља се само у VII врсти. Будући да је овај наставак углавном потиснут у другим говорима смедеревско-вршачког дијалекта (банатске Хере, Биограчићи, Чумић, Церовац, Глибовац, Кусадак)³, његово поновно јављање везујемо за утицај књижевног језика.

По инвентару наставака најинтересантнији су глаголи VI врсте. Скоро подједнаку фреквенцију имају наставци *-ају*, *-ау*, и *-у* у односу на *-ду*, које се нешто ређе јавља.

На основу ранијих истраживања констатовано је да се наставак *-ају* у говорима смедеревско-вршачког дијалекта може срести једино на шумадијској периферији, практично на самој граници према шумадијско-војвођанском дијалекту⁴. Сада бисмо могли додати да је овај наставак присутан у свим испитиваним пунктовима Смедеревског Подунавља и дела Јасенице.

Морфолошки, а не фонетски разлози условили су појаву наставака *-ау* и *-у*⁵. Наставак *-ау* паралелно са *-ају*, *-у* или ређе *-ду* јавља се од

³ Слободан Реметић, *Говори централне Шумадије*, СДЗБ XXXI, Београд, 1985, стр. 305/6.

⁴ Нав. дело, стр. 311.

⁵ Тумачење ове појаве видети код Павле Ивић, Жарко Бошњаковић, Гордана Драгин, *Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта*, Друга књига: *Морфологија, Синтакса, Закључци, Текстови*. СДЗБ XLIII, Београд, 1997, стр. 171/2.

јужног Јадрана до Ђердапске клисуре⁶, у говорима ловћенско-комског, косовско-ресавског и смедеревско-вршачког дијалекта.

У књизи цитираној у фусноти бр. 5 на стр. 172. констатовано је да је наставак -у ван Баната ређи од -ау. И наша грађа је показала благу превласт наставак -ау.

Наставак -ду, једну од „северних обојености“⁷, забележили смо код свих глаголских врста и на целој испитиваној територији. Истина, најфреквентнији је код глагола VI, VII и I врсте, а код осталих се јавља у једном до два примера. Такође смо уочили да се најчешће јавља у Удовицама, најсевернијој тачки испитиване зоне и најближем пункту шумадиско-војвођанском дијалекту. Ово може бити условљено и обимношћу грађе из наведеног пункта.

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

Би	Биновац
Го	Голобок
ВО	Велико Орашје
Гр	Грчац
ДД	Добри До
Кр	Крњево
Лг	Лугавчина
Лу	Луњевац
М	Милошевац
Мх	Михајловац
Ос	Осипаоница
Са	Сараорци
Ск	Скобаљ
Т	Трновче
У	Удовице

⁶ Слободан Реметић, Нав. дело, стр. 311.

⁷ Павле Ивић, *Српскохрватски дијалекти — Њихова стругура и развој*, Прва књига — *Ојшћа разматрања и шиокавско наречје*, Сремски Карловци — Нови Сад, 1994, стр. 226.